

**Θέμα πρώτης γραπτής εργασίας
(2021-22)**

Λαμβάνοντας υπόψη τα τρία πρώτα κεφάλαια του Εγχειριδίου μελέτης και τις σχετικές σελίδες από τα βιβλία του Λ. Πολίτη και του R. Beaton, διαβάστε από το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων,

1. Τα ποιήματα «Η Ξανθούλα», «Η Φαρμακωμένη» και το απόσπασμα VI από το Β' Σχεδιάσμα των Ελεύθερων Πολιορκημένων του Διονύσιου Σολωμού και εξετάστε συγκριτικά πώς παρουσιάζεται η γυναίκα στα τρία έργα.

(600 λέξεις)

2. Τον «Ωκεανό» του Ανδρέα Κάλβου και το απόσπασμα από τον Φωτεινό του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη και σχολιάστε πώς αναδεικνύεται στο κάθε ποίημα η αγάπη για την πατρίδα.

(600 λέξεις)

ΠΡΟΤΥΠΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**Α. Η παρουσία της γυναίκας στην ποίηση του Δ. Σολωμού**

Ένα θέμα μόνιμο και βασικό σε όλη την ποίηση του Δ. Σολωμού είναι η παρουσία της γυναικείας μορφής, που αρκετά συχνά εμφανίζεται εξιδανικευμένη. Το ποίημα «Ξανθούλα» ανήκει στα πρώτα λυρικά έργα της πενταετίας 1818-1823, που ο δημιουργός έγραψε στην ελληνική γλώσσα¹. Έχει ως θέμα τον ξενιτεμό μιας νεαρής κοπέλας, όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε από τη χρήση του υποκοριστικού «ξανθούλα». Αυτή, λοιπόν, παρουσιάζεται ως μια κόρη ξεχωριστή, αγαπητή και αξιολάτρευτη, που προφανώς αποτελεί πηγή χαράς για τους ανθρώπους, αφού τόσο το ποιητικό υποκείμενο όσο και οι φίλοι της, καθώς τη βλέπουν να απομακρύνεται, θλίβονται² και δακρύζουν (6η, 7η, 8η στροφή)³. Επίσης, η περιγραφή της εξωτερικής της ομορφιάς («ξανθά μαλλιά») σκοπό έχει να αναδείξει ένα άσαρκο και απόμακρο κάλλος και παράλληλα να αποτυπώσει την απουσία του σαρκικού πόθου⁴.

Αντίστοιχα, και το ελεγείο «Η Φαρμακωμένη» (1826) έχει ως βασικό θεματικό μοτίβο την αγάπη για τη γυναίκα. Σε αυτό ο ποιητής αναφέρεται σε μια πνευματική του φίλη, η οποία αυτοκτόνησε για να «υπερασπίσει» την τιμή της⁵. Και εδώ, όπως και στην «Ξανθούλα», προβάλλονται η ομορφιά («Ωραία κόρη», «πρόσωπο αγνό», «λευκά χέρια») και τα ψυχικά χαρίσματα της κοπέλας, τα οποία αντιμετωπίζονται από την απόσταση του οφειλόμενου σεβασμού. Η διαφορά είναι ότι στη «Φαρμακωμένη» τονίζεται εμφατικά η αγνότητα της κόρης, η οποία αποτελεί το ιδιαίτερο γνώρισμά της (η παρθενιά της και η αγνότητά της αναφέρονται τέσσερις φορές, στρ. 2,5,8,12). Έτσι, η τάση για εξειδικευμένη προβολή της γυναίκας συνυφαίνεται με την τότε επικρατούσα ηθική⁶. Επιπλέον, μια ακόμα διαφορά με την «Ξανθούλα» είναι ότι η «φαρμακωμένη» χαρακτηρίζεται ευσεβής προς το Θεό (στρ. 9,10), έτσι ώστε αναδεικνύεται η ηθική διάσταση του χαρακτήρα της.

¹Γαραντούδης Ε., «Η ποίηση του Διονύσιου Σολωμού» στο Λ. Βαρελάς, Α. Βογιατζόγλου κ.ά. *Γράμματα II. Νεοελληνική Φιλολογία (19ος και 20ος αιώνας). Εγχειρίδιο Μελέτης*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σσ. 91-92 και Πολίτης Λ., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2006, σ. 142.

²Γαραντούδης Ε., *ό.π.*, σ.107.

³Δ. Σολωμός, «Η Ξανθούλα», στο Χ. Δανιήλ (επιμ.), *Γράμματα II: Νεοελληνική Φιλολογία (19ος & 20ος αιώνας), Ανθολόγιο Νεοελληνικών Λογοτεχνικών Κειμένων (19ος & 20ος αιώνας), Η ποίηση του Διονύσιου Σολωμού*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σ. 65.

⁴Γαραντούδης Ε., *ό.π.*, σ. 80.

⁵Γαραντούδης Ε., *ό.π.*, σ. 92.

⁶Γαραντούδης Ε., *ό.π.*, σ. 80.

Επιπλέον, στο κορυφαίο σύνθεμα της ώριμης ποιητικής περιόδου του Σολωμού, «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»⁷, (Β' Σχεδιάσμα) και συγκεκριμένα στο απόσπασμα VI μπορούμε να διακρίνουμε τη θεματική που αφορά τη γυναίκα. Ειδικότερα, σκιαγραφεί τις Μεσολογγίτισσες να αντιστέκονται σθεναρά απέναντι στις φυσικές τους ανάγκες, όπως στην πείνα εξαιτίας της πολιορκητικής κατάστασης, που βρίσκεται το Μεσολόγγι («Όχι παιδί μου [...] να συνηθίσουμε»). Αντιμάχονται και τον ψυχικό πόνο, που προκαλεί ο επικείμενος θάνατος («Μια άλλη έστεκε σιμά εις το ετοιμοθάνατο παιδί της»), αλλά παράλληλα παρά τη δεινή τους κατάσταση ονειρεύονται την αίσια έκβαση του αγώνα τους ενάντια στον κατακτητή (Μου εφαινότουν [...] - Κι εγώ φως»).

Έτσι το ποιητικό υποκείμενο τις παρουσιάζει αξιοθαύμαστες («Ίδού [...] θαυμαστά», μεγαλόψυχες, ατρόμητες και άξιες να λατρεύονται από τους άντρες («αυτές είναι μεγαλόψυχες [...] να τις λατρεύουμε έως την ύστατη ώρα»). Επομένως και σε αυτό το ποίημα διακρίνεται η εξιδανίκευση της γυναίκας όχι, όμως, εξαιτίας των εξωτερικών χαρακτηρισμάτων της όπως στην «Ξανθούλα», ούτε εξαιτίας της ψυχικής και ηθικής της ποιότητας, όπως στη «Φαρμακωμένη». Εδώ, η γυναίκα ανάγεται στη σφαίρα του ιδεατού κατά τα πρότυπα του ρομαντισμού⁸, αφού αποτελεί μια ολοκληρωμένη οντότητα από άποψη σωματική, ψυχική, ηθική και πνευματική, ώστε δεν υπολείπεται σε τίποτα σε σχέση με τους άντρες πολεμιστές.

B. Το θέμα της αγάπης για την πατρίδα στην ποίηση του Α. Κάλβου και του Α. Βαλαωρίτη

Ο Α. Βαλαωρίτης ανήκει στους εξωσολωμικούς ποιητές της Επτανησιακής Σχολής. Το επικό του ποίημα «Φωτεινός» (1879) είναι το πιο σημαντικό του έργο, που όμως έμεινε ανολοκλήρωτο. Σε αυτό διακρίνεται η θεματική της αγάπης για την πατρίδα. Ειδικότερα, το θέμα του, που αφορά την εξέγερση των Ελλήνων κατοίκων εναντίον του φράγκου δυνάστη τον 14ο αιώνα, είναι αντλημένο από την παλαιότερη ιστορία της Λευκάδας. Βασικός ήρωας είναι ο Φωτεινός ένας γέρος ξωμάχος και αγωνιστής της ελευθερίας⁹.

⁷ Γαραντούδης Ε., ό.π., σ. 97.

⁸ Γαραντούδης Ε., ό.π., σ. 71.

⁹ Γαραντούδης Ε., ό.π., σ. 64 και Πολίτης Λ., ό.π., σσ. 165-166.

Η αγάπη για την πατρίδα αποτυπώνεται στο απόσπασμα¹⁰ μέσα από αρκετές εικόνες (στ.91-93, 218-221), που φανερώνουν τον ασυμβίβαστο και μαχητικό χαρακτήρα του Φωτεινού, που αρνείται να δεχτεί το ζυγό της δουλείας και να υποταχτεί στον φράγκο αφέντη Τζώρτζη. Η επίδειξη του απαράμιλλου ηρωισμού του, που εκδηλώνεται μέσα από έντονες καταστάσεις βίας και φρίκης (στ.24-30, 222-241) μαρτυρούν την άσβεστη αγάπη του για τη γενέτειρά του. Σε αυτό συνάδουν και συναισθήματα οργής και θυμού, που νιώθει ο ήρωας προς τους δυνάστες, αλλά και τους Έλληνες που τους φοβούνται (στ.15-23).

Επιπλέον, η αφόρητη κατάσταση του υπόδουλου ελληνικού λαού, αλλά και η αναμενόμενη αντίδρασή του για απελευθέρωση, που αποδίδονται με μεταφορικό λόγο και αλληγορικό τρόπο, όπου κυριαρχούν τα στοιχεία της φύσης (στ.190-196) δείχνουν ότι η πατρίδα είναι ύψιστη αξία. Ακόμα, το αίσθημα της λύπης και της προσβολής, που νιώθει ο Φωτεινός, όταν ακούει τον δυνάστη να υπερηφανεύεται για τη δύναμή του και να εκτοξεύει περιφρονητικούς χαρακτηρισμούς για το ελληνικό έθνος και τον κάνουν να δακρύσει (στ. 182-189), αποκαλύπτουν, ότι στη συνείδησή του πατρίδα του είναι ιερή και αξιοσέβαστη.

Συμπερασματικά, στο ποίημα η αγάπη για την πατρίδα εκδηλώνεται με βάση την τεχνοτροπία του αισθητικού ρεύματος του ρομαντισμού, καθώς δεσπόζουν, απελευθέρωση του συναισθήματος, τα έντονα πάθη οι ηρωικές πράξεις η υπερβολική συσσώρευση εικόνων και καταστάσεων βίας και φρίκης, αλλά και η έντονη παρουσία της φύσης για την απόδοση ψυχικών καταστάσεων και προβλημάτων (στ. 110-129)¹¹.

Ο Α. Κάλβος, ο σημαντικός ποιητής της Επτανησιακής Σχολής, παρακινημένος από τα δεινά της σκλαβωμένης Ελλάδας το 1824 συνθέτει την ωδή «Ο Ωκεανός». Σε αυτή η θεματοποιείται η αγάπη για την πατρίδα, καθώς είναι ένα αγωνιστικό-παραινετικό ποίημα, η σύνθεση του οποίου γίνεται εξ ονόματος της εθνικής κοινότητας την οποία προσπαθεί να εμψυχώσει, να μνημειώσει και να δοξάσει¹². Ειδικότερα, από την πρώτη κιόλας στροφή η φιλοπατρία του ποιητικού υποκειμένου είναι έκδηλη, αφού με προσωπικό ύφος (χρήση α' προσώπου) και

¹⁰ Α. Βαλαωρίτης, «Φωτεινός», ό.π., σσ. 35-46.

¹¹ Γαραντούδης Ε., ό.π., σ. 64, 68-69.

¹² Γαραντούδης Ευρ., «Η ποίηση του Ανδρέα Κάλβου» στο *Γράμματα II Νεοελληνική Φιλολογία (19ος & 20ος αιώνας)*, *Εγχειρίδιο μελέτης*, Βαρελάς Λ., Καρατάσου Κ., Γαραντούδης Ε., Νάτσινα Α., Πατερίδου Γ., Πολυκανδριώτη Ο., Καγιαλής Τ., εκδ. ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σ. 112, 115.

αντιπροσωπευτικά επίθετα απευθύνεται με οικειότητα προς την Ελλάδα «φίλη, γλυκεία πατρίδα μου»¹³.

Επιπλέον, χρησιμοποιεί πολλά στοιχεία από την αρχαία μυθολογία, καθώς αναφέρεται σε θεούς, όπως στις Ώρες, στον Ήλιο (στρ. στ'), στην Ελευθερία (στρ.ιη'), την κόρη του Δία και στον Ωκεανό (στρ. κ'), επιχειρώντας έτσι να συνδέσει το αρχαίο ένδοξο παρελθόν με το ηρωικό παρόν¹⁴. Με πολλές εικόνες, όπως για παράδειγμα, εκείνη της λυτρωτικής παρέμβασης της θεϊκής Ελευθερίας στον Ωκεανό, που επιφέρει την αναγέννηση στον χώρο του Αιγαίου και εν τέλει οδηγεί στην Επανάσταση επιτυγχάνεται η ενθάρρυνση των Ελλήνων και διαφαίνεται ο πόθος του ποιητικού υποκειμένου να δει τη χώρα του ανεξάρτητη.

Επίσης με υψιπετές ύφος και προτρεπτικό λόγο (Κατευοδοίτε!», «Ορμήσατε», «σκορπίσατε», «κατακαύσατε») παρακινεί τους επαναστατημένους ανδρείους νησιώτες να συντρίψουν τους Οθωμανούς και να στεφανωθούν με το νικηφόρο δάφνινο στεφάνι (στρ. λζ'). Εν κατακλείδι, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι όλο το ποίημα διατρέχει η αγάπη του ποιητή για την πατρίδα του η οποία όπως προαναφέρθηκε εκφράζεται με λυρικό τρόπο στην πρώτη στροφή και μαρτυρεί την επίδραση που ο Κάλβος έχει δεχτεί από τον ρομαντισμό. Η σύνδεση της εθνικό-πατριωτικής θεματικής με την αρχαιότητα και το φιλελεύθερο πνεύμα αποδεικνύουν την επίδραση του νεοκλασικισμού στην ωδή και πιστοποιούν τον ιερό σκοπό του ποιητή να υπηρετήσει την Επανάσταση εμφορούμενος από την αγάπη του για την Ελλάδα¹⁵.

¹³ Α. Κάλβος «Ο Ωκεανός», ό.π., σ. 75.

¹⁴ Γαραντούδης Ε., ό.π., σ.115.

¹⁵ Γαραντούδης Ε., ό.π., σ. 68,116-117.

Βιβλιογραφία

- Λίνος Πολίτης, «Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2006.
- Βαρελάς Λ., κ.ά., *Γράμματα II: Νεοελληνική Φιλολογία (19^{ος} και 20^{ός} αιώνας), Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία (19^{ος} & 20^{ος} αιώνας), Εγχειρίδιο Μελέτης*, (επιμ. Νάτσινα Αναστασία), ΕΑΠ, Πάτρα 2008.
- Δανιήλ Χ., «Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων, 19ος & 20ος αι.», *Γράμματα II Νεοελληνική Φιλολογία (19ος & 20ος αιώνας)*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008.